

Самовираження – це бажання поділитися тим, що є значущим для самої людини. Тому творче самовираження – це не просто вільне волевиявлення, це прояв вільної волі, продуктивної для обох взаємодіючих сторін.

Творче самовираження пов'язано з постійним розрахунком і опорою на прогресивні тенденції в педагогічній свідомості, і його результатом є особливий характер педагогічних моделей, які передбачають у своїй структурі ціннісне діалогічне розуміння, що спрямовує власні творчі зусилля.

Студенти, які включилися у процеси самовираження як необхідної умови професійного становлення і більш насичене, значуще проживання студентського життя як такого, переходять у діалогові стосунки з викладачем, не ставляться до викладача як до носія однозначних істин, а самостійно шукають відповіді на запитання.

Зміщення акцентів у професійно-педагогічній підготовці майбутнього викладача на творче самовираження підвищує її ефективність. Це, насамперед, стосується роботи зі студентами, що відрізняються високою мотивацією професійної самореалізації, значними пізнавальними потребами, високою працездатністю.

### Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
2. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу. Педагогічна і психологічна науки в Україні : збірник наукових праць до 15-річчя АПН України : в 5 т. Т. 1. Теорія та історія педагогіки. К.: Педагогічна думка, 2007. С. 3–24.

*ХАВІНА Ірина Валер'ївна*

доцент кафедри ППУСС ім. акад. І.А. Зязюна, НТУ «ХПІ»,  
к.пед.н. (Україна, м. Харків)

### *Вплив стресових чинників на рівень викладання дисциплін бакалаврам з психології*

Останнім часом наша країна зазнає величезного стресу від наслідків вторгнення на нашу землю чужинців. Але навіть у лихоліття для країни процес підготовки висококваліфікованих фахівців не повинен бути зупинений. Це пов'язано насамперед з тим, що молоде покоління це майбутнє нашої країни. Великий внесок у розвиток молодого покоління роблять навчальні заклади: від дошкільної до вищої професійної освіти. У зв'язку з цим на викладачах лежить більша відповідальність за якість підготовки молодих спеціалістів.

Підготовка фахівців у сучасних умовах висуває низку специфічних вимог як до вибору навчальних дисциплін, так і до їхнього наповнення та специфіки викладання. Реалії сьогодення вимагають приведення навчальних предметів у відповідність до наявних запитів суспільства. Це, в першу чергу стосується підготовки майбутніх фахівців з психології. Сьогодні уся країна

живе в умовах тотальної кризи в усіх сферах життєдіяльності, які аж ніяк не можна назвати нормальними. Ці умови характеризуються наявністю низки чинників, таких як економічна і політична нестабільність, дуже низький рівень життя, повномасштабне безробіття, постійна інфляція та ріст цін, відсутність впевненості у завтрашньому дні, необхідність переїзду в інші регіони країни. Все це провокує стрес, відчуження, розпач, безнадія, страх і інше [1]. Хочемо наголосити, що далеко не всі можуть, без серйозних наслідків для здоров'я загалом, пристосуватися до таких умов, і обмаль людей можуть почуватися комфортно за таких обставин у країні. Також вагомий внесок робить необхідність швидкого прийняття рішень, адаптування робочих програм з дисциплін, що викладаються у процесі підготовки фахівців з психології, диктують викладачу необхідність постійно переробляти, опановувати та демонструвати велику кількість знань, вмінь та навичок. І все це необхідно викладачу виконувати за відносно короткий проміжок часу. Усе вищеперераховане створює підґрунтя для розвитку стресу і як наслідок розвитку синдромів емоційного вигорання та виснаження [2]. У Міжнародній класифікації хвороб стани емоційного вигорання та виснаження подано під рубрикою «Стрес, пов'язаний із труднощами підтримання нормального способу життя» [3, 4]. ВООЗ визначила синдром емоційного вигорання як стан фізичного, емоційного та мотиваційного виснаження [3]. На думку експертів організації, він характеризується втому, безсонням, зниженням продуктивності праці, схильністю до появи чи загострення соматичних захворювань та нерідко – появою суїцидальних нахилів.

Сучасний викладач не лише сам має бути готовим до надзвичайних ситуацій, які нерідко вміти надати допомогу іншим викладачам та особливо студентам, як з метою запобігання можливої шкоди, так і надання допомоги різного характеру.

У даний час у викладачів страждає, в першу чергу, психічна складова здоров'я, яка визначає розвиток людини як особистості, забезпечує її душевне благополуччя. Реальне пізнання навколишнього світу відбувається за допомогою відчуттів, сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви, мови. Умовою психічного здоров'я є розвиток різноманітних емоцій та почуттів, умінь контролювати і керувати ними, набуття навичок зменшення шкідливого впливу чинників, які спричиняють стрес. Психічне здоров'я дає можливість людині оптимально пристосуватися до змін, які відбуваються в сім'ї, на роботі, в суспільстві загалом. Воно є основою того, що людина може пізнати себе, реалізувати власні потреби, а це необхідно для самоствердження її особистості й досягнення психічного благополуччя [4]. Психічна складова може сприяти або, навпаки, негативно впливати на фізичну складову здоров'я і бути причиною різних тілесних захворювань. З іншого боку, бадьоре самопочуття, відсутність захворювань сприяють веселому оптимістичному настрою, прагненню до творчості і самовдосконалення. Психологічне благополуччя

викладачів зараз дуже важливе для збереження високого рівня викладання та здоров'я загалом.

Важливо також згадати й про труднощі проведення практичних занять, які і так було складно проводити в умовах дистанційного навчання. Відсутність наявності безпосереднього контакту з аудиторією, це вже стресова ситуація.

#### **Список використаної літератури**

1. Вінтюк Ю.В. Розробка навчального курсу «Психологія надзвичайних ситуацій» для студентів-психологів. Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka. С. 5.
2. Шмалей С.В. Викладання предмету «Основи здоров'я в школі». Сучасні оздоровчо-реабілітаційні технології : зб. наук. праць. Луцьк : Луцький ун-т. С. 82.
3. Freischlag J. Relationship between work-home conflicts and burnout among American surgeons: A comparison by sex. Arch. Surg. 2011. 146. 211-217.
4. Lembryk I.S. Синдром емоційного вигорання при викладанні дисципліни «педіатрія» студентам старших курсів факультету підготовки іноземних громадян: розпізнавання симптомів та шляхи усунення. CHILDS HEALTH. 2016. №. 7.75. С. 130-134.

*ЧЕРКАШИН Андрій Іванович*

професор кафедри ППУСС ім. акад. І.А. Зязюна, НТУ «ХП»,  
к.психол.н., доц. (Україна, м. Харків)

#### *Вплив факторів освітнього середовища на формування лідерських якостей майбутніх фахівців закладів вищої освіти України*

Успішний вплив освітнього середовища на процес розвитку лідерських якостей особистості обумовлено врахуванням індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців у навчальній та виховній діяльності вишу. У освітніх середовищах, де ігнорується психологія особистості, неминучі конфлікти. Це обумовлює недостатність творчого зростання та професійного розвитку майбутніх фахівців, відсутність довіри, підтримки, допомоги у реалізації особистих планів. У таких випадках навчальний колектив та науково-педагогічні працівники перестають ефективно впливати на формування лідерських якостей у майбутніх фахівців. Отже, для успішного психолого-педагогічного впливу освітнього середовища на особистість майбутнього професіонала-лідера необхідно спеціально створювати сприятливі умови проявів індивідуально-творчих здібностей членів колективу навчальної групи. Це можливо в тому випадку, коли група авторитетна для індивіда, коли в ній задовольняються лідерські потреби особистості, а загальногрупові та особисті інтереси окремої особистості збігаються, або не суперечать один одному. Слід зазначити, що на розвиток лідерських якостей майбутніх фахівців певним чином впливає зовнішнє середовище вишу, в